

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

20. Stankevičienė, J., Lakštutienė, A. (2012). Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo lemiamųjų veiksnių ir jų kitimo tendencijų tyrimas Baltijos šalyse // Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslo ir ju infrastruktūros pletra. No. 4(33).
21. Tomasevič V.; Mackevičius J. (2010). Materialiųjų investicijų analize ir jų itakos vertinimas // Verslo ir teisės aktualijos, t. 5.
22. Trumpai apie BP7, Europos Komisija. (2007). Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras. – http://ec.europa.eu/research/fp7/pdf/fp7-inbrief_lt.pdf [2012 06 18].
23. Tvaronavičienė, M., Kalasinskaitė, K. (2003). Tiesioginės užsienio investicijos į Lietuvos ūki: tendencijų ir efektyvumo įvertinimas // Verslas: teorija ir praktika. No.3 (2).

SUMMARY

Foreign direct investments are distinguished as one of the most effective tools to encourage the economic growth of a country. Lithuanian own sources of capital are not abundant, therefore FDI is considered as important stimulant of productivity and thus essential condition for economic growth. Lithuania creates investment strategies and encourages coming of foreign capital. Current economic environment in a country is characterized by economic factors related to country's economic activity, its development and trends, therefore in this paper, the investment climate in Lithuania is analyzed and experiences and features of raising foreign capital in a small country is disclosed. The main factors distinguished in Lithuania are stable economic and political environment, related to economic growth and joining the European Union; this is clearly reflected by the increasing investments.

Key words: economic growth, investment environment, macroeconomic factors, foreign direct investment.

РЕЗЮМЕ

В целях поощрения экономического роста страны в качестве одного из наиболее эффективных инструментов выделяются прямые иностранные инвестиции. Литва не имеет обильных собственных источников капитала, поэтому ПИИ считается важным фактором, способствующим производительности и развивающим экономический рост. Литва создает инвестиционные стратегии и поощряет приход иностранного капитала. Экономическую среду государства характеризуют экономические факторы, связанные с деятельностью хозяйства страны, ее развитием и направлением, поэтому в статье анализируется инвестиционный климат в Литве и раскрывается опыт и особенности небольшой страны в сфере привлечения иностранного капитала. В качестве основных факторов в Литве выделены стабильная экономическая и политическая обстановка, связанная с экономическим ростом и вступлением в Европейский Союз, что явно показывает рост инвестиций.

Ключевые слова: экономический рост, инвестиционный климат, макроэкономические показатели, прямые иностранные инвестиции.

РЕЗЮМЕ

Прагнучи заохочувати зростання економіки країни, як один із самих ефективних засобів – виділяють прямі іноземні інвестиції в країну (ПІІ). Литва не виділяється своїми численними ресурсами капіталу, тому ПІІ вважаються важливою вимогою, яка заохочує продуктивність і тим самим економічне зростання. Литва створює інвестиційні стратегії і заохочує залучення іноземного капіталу в господарство країни. Економічне середовище, яке утворилося в країні характеризується економічними факторами, пов'язаними з господарською діяльністю країни, її розвитком і напрямками, тому в статті аналізується інвестиційний клімат в Литві та розкривається досвід та особливості малої країни, що залучає іноземний капітал. Основними факторами в Литві виділяють стабільне економічне та політичне середовище, яке пов'язане зі зростанням економіки і вступом до Європейського Союзу, що і наочно відображають зростаючі інвестиції.

Ключові слова: ріст економіки, інвестиційне середовище, макроекономічні фактори, прямі іноземні інвестиції.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ УМОВ В РЕГІОНІ

Кучко В.А., к.э.н., доцент кафедры РРПС, экономический факультет ДонНУ¹

Постановка проблеми. Аналізуючи фактори швидких темпів економічного розвитку провідних країн світу, можна прийти до висновку, що одним з гальмуючих факторів в Україні є те, що існуюче інституційне середовище не забезпечує сучасних тенденцій. Як правило, у провідних країнах нові інститути виникають тоді, коли з'являються нові можливості одержання прибутку, більшою мірою, викликані науково-технічним прогресом. Саме розуміння ключового фактору економічного та соціального зростання – постійна інституційна трансформація як усвідомлено регульований процес якісної перебудови норм і правил поведінки економічних суб'єктів відповідно до потреб економічної та соціальної модернізації – є крапкою відліку, як сучасного економічного мислення, так й економічної політики.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання про значення інститутів та їх вплив на економічне зростання висвітлені в працях багатьох вчених. Зокрема, Д. Норт, один з відомих представників інституціоналізму, визначає інститути, як "правила гри в суспільстві, або, висловлюючись більш формально, створені людиною обмежувальні рамки, які організовують взаємовідносини між людьми" [1, с. 17]. Дослідженню теоретичних основ інституціоналізму, змісту і значення інститутів для економіки присвячені праці А. Шоттера [2], Т. Веблена [3], Р. Коуза [4], Д. Коммонса [5] та інших.

Метою статті є узагальнення, систематизація та вибір напрямків формування стратегії інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів.

Вклад основного матеріалу. Вітчизняна практика інституційної трансформації економічних відносин за принципом трансплантації інституційних моделей розвинених країн доводить, що механічне використання ефективних інституційних конструкцій не завжди приводить до бажаних результатів. Необхідним для України є використання адаптивної моделі державної та регіональної інституційної політики, що спрямована на впровадження оригінального інституційного порядку, який був би адаптований до традицій, культури та менталітету українського народу, з одного боку, і забезпечував одержання вигід і практичну користь від науково-технічного прогресу людства, з іншого, будучи при цьому оптимальною системою «правил гри», що сприяє появі та розвитку конкурентних переваг вітчизняної економіки.

Особливістю інституційного середовища регіонів сучасної України є хронічне нагромадження інституційних проблем: подвійна функціональність формальних інститутів із привілеями груп зі «спеціальними правами», посилення ролі неформальних інститутів з домінуванням у господарських взаємодіях економічних агентів, і слабкість механізмів, які забезпечують дієвість формальних інститутів, що викликає явище інституційного хаосу, який можна ідентифікувати як номінальну наявність широкого кола інститутів ринкового порядку й слабкої їхньої здатності до самозабезпечення [6, с. 44]. Як відзначав ще засновник американського інституціоналізму Торстейн Веблен, ослаблення регулюючої ролі інституційного середовища щодо будь-якої частини суспільства, що, у свою чергу, здобуває тим самим волю, призводить до формування інститутів, які гальмують економічний та соціальний розвиток [3, с. 204-213]. Слідством дисфункційності створених ринкових інститутів є зростаючий розмір тінювого ринку, нагромадження неплатежів по заробітній платі, безробіття, падіння реальних доходів громадян, скорочення «середнього» класу на тлі зростаючої кількості населення, що перебуває за рисою бідності, трудова

еміграція та ін.

Рис. 1 - Місія, мета та етапи формування стратегії інституційних умов в регіоні

Одною з причин інституційного хаосу в Україні стала відсутність науково обґрунтованої, зваженої, довгострокової політики й відповідного впровадження інституційних змін, скоректованих згідно з локальними, регіональними і національними інституційними потребами суспільно-господарського розвитку.

Сучасна українська економіка характеризується подальшим поглибленням трансформаційних процесів і поступовим удосконаленням інституційного середовища в умовах сформованої відносної політичної та макроекономічної стабільності. Однак, на регіональному рівні та рівні господарюючих суб'єктів простежується недостатня динаміка та низька ефективність інституційних змін, що перешкоджають поліпшенню механізмів координації використання регіональних ресурсів та економічної активності. У цьому зв'язку формування інституційних умов для підвищення ефективності використання регіональних ресурсів є досить актуальним завданням.

Для підвищення ефективності впливу зміни інституційних умов і зменшення протиріч між суб'єктами господарювання повинна розроблятися відповідна стратегія. Наявність такої стратегії дозволяє підвищити ефективність функціонування регіональної економічної системи, а разом із цим й ефективність використання економічних ресурсів на даній території. Основним інструментом, що забезпечує такий стан, є регіональна економічна політика. Основне завдання такої політики складається в забезпеченні стійкого функціонування регіональної економічної системи та середовища відтворення регіональних ресурсів.

Для визначення стратегічних напрямків формування інституційних умов слід зупинитися на сутності інститутів та визначити їх значення для економіки. В економічній літературі можна знайти різноманітні визначення інституту. Наприклад, Дуглас Норт, визначає інститути, як "правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, які структурують повторювані взаємодії між людьми" [7, с. 73], "формальні правила, неформальні обмеження, і способи забезпечення дій обмежень" [8, с. 307], або ж "придумані людьми обмеження, які структурують взаємодії людей. Їх складають формальні обмеження (правила, закони, конституції), неформальні обмеження (соціальні норми, умовності та прийняті для себе кодекси поведінки) і механізми примусу їх до виконання. В сукупності вони визначають структуру стимулів у суспільствах і їх економіках" [9, с. 344]. А. Шоттер визначає інститут як «набір правил, які обмежують поведінку людей і визначають соціальний результат від діяльності людей» [2, с. 117].

Дані визначення дозволяють краще зрозуміти значення інститутів. Отже, інституціональні умови являють собою сукупність норм, правил та інструментів державного впливу, які мають забезпечити формування сприятливого економічного середовища для ефективного розвитку суспільного виробництва. Крім того, під умовами інституційного середовища в загальному вигляді можна також

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

розуміти структуру власності, рівень концентрації виробництва і структуру суб'єктів господарювання, характер адміністративного управління.

Підвищення ефективності використання регіональних ресурсів досягається за допомогою узгодження мій з розробки та реалізації стратегії формування інституційних умов та реалізації відповідної регіональної політики. При цьому істотно зростає значимість проведених експериментів і зміни інституційних умов в регіоні, які впливають на його економічний та соціальний розвиток.

Отже, перспективи функціонування регіону як економічної системи у певній мірі пов'язані з можливостями формування та реалізації відповідної стратегії інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів, місія, мета та етапи якої зображено на рис. 1.

Стратегія формування інституціональних умов для ефективного використання регіональних ресурсів являє собою досить складну систему, ефективність якої залежить як від внутрішніх тенденцій її формування і реалізації, так і від засобів взаємодії з зовнішнім середовищем.

Першим кроком в розробці стратегії є формулювання її місії. Місія являє собою забезпечення ефективності функціонування економіки регіону як середовища відтворення ресурсів та результативності впроваджених інституційних змін. Місія, як правило, носить загальний та довгостроковий характер і, за необхідністю, може змінюватися. Реалізація місії забезпечується за рахунок визначення головної мети стратегії формування інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів.

Головною метою стратегії інституційних умов ефективного використання регіональних ресурсів запропоновано вважати забезпечення обгрунтованої, зваженої, довгострокової інституційної політики.

Виділимо основні доміанти стратегії, серед яких: відносини власності, ощадливе використання природних ресурсів, раціональне використання трудових ресурсів, ефективне використання матеріальних ресурсів в регіоні.

Формування відповідної стратегії повинне припускати рішення низки завдань, пов'язаних з розробкою її концепції, обгрунтування методики формування стратегії, визначенням доміант інституційних змін у регіоні, розробкою середньо- і довгострокових етапів її реалізації, визначенням критеріїв ефективного використання регіональних ресурсів.

Отже, наступним кроком у розробці зазначеної стратегії є визначення завдань її формування. Серед яких виділено: зменшення утворення відходів, зниження викидів до атмосфери, збільшення продуктивності праці, подовження терміну служби матеріальних ресурсів. Визначення завдань стратегії забезпечується через формування комплексу заходів, спрямованих на досягнення цілей формування та впровадження інституційних умов в регіоні. Завдання повинні бути зрозумілими, реальними, конкретними та гнучкими.

Можна виділити основні етапи стратегії інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів. На першому етапі відбувається збір відповідного інформаційного забезпечення. На другому етапі – комплексна оцінка зміни інституційних умов у регіоні. На третьому етапі – сама розробка стратегії. На четвертому етапі – відбувається її реалізація.

Для експериментальної перевірки впливу інституційних умов на процес використання ресурсів Донецького регіону було запропоновано використовувати комплексний підхід, заснований на методах математичної статистики, що дозволив кількісно визначити характер використання ресурсів під впливом зміни інституційних умов. Запропонована модель показала, чи доцільно введення та зміна інституційних умов, а також дозволяє аналізувати загальні зміни у регіоні і характер впливу інституційного чинника. Результати проведеного аналізу розвитку Донецького регіону у період з 2000 р. по 2010 р. побудованої моделі у період передбачуваної дії інституційних умов дозволили довести, що найбільш істотний вплив вони справили на показники «Валова додана вартість» і «Доходи бюджету».

На підставі проведеної методики оцінки впливу інституційних умов на економіку Донецького регіону, при формуванні стратегії інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів потрібно враховувати наступні припущення.

Якщо інституційні умови впливають на основні економічні показники розвитку регіону, то вони впливають на всі показники, а також на ефективність використання регіональних ресурсів. Ефективність використання регіональних ресурсів проявляється через динаміку основних показників розвитку регіону.

За результатами проведеного аналізу впровадження інституційних умов не впливало на показники діяльності видобувної промисловості, тому що галузь більш орієнтована на внутрішній ринок.

Слід звернути увагу на той факт, що через короткий період дії інституційних факторів не були отримані результати стійкого впливу на всі основні показники. Отже, необхідно продовжити період дії проведення експериментів [10, с. 147].

Слід звернути увагу, оцінка та прогнозування можливих результатів реалізації інституційних умов, стратегія формування інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів повинні бути пов'язані з державною регіональною політикою. Метою цієї політики є забезпечення ефективного розвитку окремих територій з урахуванням таких факторів, як раціональне використання різноманітних економічних можливостей, територіальний поділ праці та взаємна економічна кооперація. Відповідно до цієї мети завданнями державної політики регіонального розвитку є реконструкція старих промислових регіонів, стимулювання розвитку експортних виробництв, прискореній розвиток необхідної регіональної інфраструктури. Реалізація цих завдань тісно пов'язана з державною та приватною інвестиційною діяльністю у спеціальному режимі господарювання.

Отже, при формуванні стратегії інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів у Донецькому регіоні необхідно:

1. Використовувати комплексний підхід, розроблений для оцінки наслідків зміни інституційних умов і контролю впливу інституційних чинників на динаміку основних економічних показників регіону.
2. Застосовувати рішення про зміну інституційних умов за результатами комплексного аналізу, як на державному, так і на регіональному рівні.
3. Активізувати виробництво у регіоні, тому що фактори виробництва та регіональні ресурси Донецької області використовуються не на повну потужність.

При визначенні напрямків стратегії формування інституціональних умов для ефективного використання регіональних ресурсів необхідно застосовувати адаптаційне управління. Як правило, інституційні трансформації розглядаються як результат стійкої взаємозалежної діяльності суб'єктів самих різних рівнів: макро-, мікро-. Прагнучи реалізувати свою мету та інтереси, вони використовують доступні ресурси та вносять свою лепту у формування нових або збереження старих прав і правил гри. Особлива увага приділяється ролі в інституційних змінах суб'єктам мікро- рівня. Адаптаційне управління оцінюється з погляду його впливу на хід і перспективи інституційних трансформацій.

Будь-які перетворення у економічному середовищі припускають зміну інституційного простору, що у значній мірі визначає спектр можливого вибору (формального та неформального) цілей господарських суб'єктів, а також способів (і витрат) досягнення цих цілей. В процесі реалізації цих цілей (або змушеної відмови від їхньої реалізації) суб'єкти господарювання вступають у певні взаємодії, доступними їм способами впливаючи на правила гри, що формуються, які можуть як відповідати офіційно проголошеним, так і відхилитися від них. Нові правила гри можуть розширювати волю та доступний їм вибір у розпорядженні своїми ресурсами в процесі господарської діяльності, виборі цілей і засобів їхнього досягнення, а можуть – і звужувати їх; вони можуть створювати можливості для одних суб'єктів і блокувати їх для інших. По-різному реагуючи на нову ситуацію, – підтримуючи інституційні зміни або протидіючи їм, оцінюючи їх як тимчасові або як стійкі, як легітимні або нелегітимні, – різні господарські суб'єкти вносять свій внесок у кінцеві результати інституційних перетворень. У цьому складному клубку зіткнення безлічі різних інтересів, переплетення інноваційних та інерційних механізмів, що є присутніми у будь-яких мінливих суспільних системах, поступово кристалізуються нові правила гри, відтворюються або частково видозмінюються старі правила. І саме ці – уцілілі, скоректовані й неформально сформовані – правила гри (як нові, так і старі) цементують новий інституційний простір, що, у свою чергу, впливає на спектр можливого вибору цілей і моделей поведінки по їхньому досягненню в

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

наступний момент часу.

Слід брати до уваги, що господарському механізму властива інерційність, що передбачає збереження у перехідній економіці старих економічних форм та їхнього характеру (наприклад, структура виробництва, діючі міжгалузеві й внутрішньогалузеві зв'язки, відносини форм власності та ін.) протягом певного хронологічного періоду часу. Однак, наявність інерційності не позначає, що економічна система буде жорстко належати вже існуючій тенденції. Різноманітні умови й інституційні фактори більш-менш впливають на систему і є «індикаторами» відхилень від тенденції.

Рисами сучасного інституційного простору є нестабільність, мінливість «правил гри», їхня непрозорість, домінування неформальних «правил гри» над формальними. Ця важлива риса сучасного інституційного простору в дійсності акумулює ряд часток його особливостей. Перша пов'язана із внутрішньою непогодженістю й нестабільністю офіційних правил гри, обумовленою як незавершеністю переходу до інституційно-правового простору західного зразка, так і з відступами від спочатку заявлених «правил гри».

Друга особливість зводиться до великої ролі особистого компонента, що вносить елемент невизначеності та неформальності до офіційних правил гри й, стійко відтворюючись, стає важливим атрибутом сучасного інституційного простору. Домінування неформальних правил гри – одна із сутнісних особливостей сучасного інституційного простору, важливий фактор й обмежник трансформації української економіки не тільки в найближчій, але й у довгостроковій перспективі.

Виділені особливості сучасного інституційного простору свідчать про те, що в їхньому формуванні беруть участь господарські суб'єкти. Прагнучи реалізувати мету своєї діяльності, вони використовують доступні їм ресурси й вносять свою лепту у формування нових або збереження старих прав і правил гри. Це пов'язане з тим, що проголошені владою нові норми умови – лише один з елементів інституту. Навіть якщо ці норми й будуть охоронятися владою (державний контроль за дотриманням правових норм – також важливий елемент інститутів), вони завжди залишають суб'єктам господарювання певну волю вибору дій – як у рамках цих умов, так і при виході за їхні рамки. Тому у реальних інституційних змінах велику роль грають неформальні норми та правила, що відображають особливості й специфіку управління й функціонування суб'єктів господарювання.

Зовсім очевидно, що, незважаючи на незавершеність інституційних перетворень, нестабільність і непрозорість офіційних правил гри, для великої частини суб'єктів господарювання, сучасний інституційний простір істотно відрізняється.

Варто врахувати той факт, що інституційні зміни несуть імовірнісний характер. Поле можливостей у кожен даний момент часу, зрозуміло, обмежено. Але разом з тим воно ніколи не позбавляє суб'єктів господарювання можливостей вибору. У зв'язку із цим виявлення реальних інституційних змін, оцінка можливих і ймовірних перспектив у цій області повинна базуватися на міцному емпіричному базисі.

Безпосереднім фактором інституційних змін є складні трансформаційні процеси, які концентрують підсумки різноманітної, але й взаємозалежної діяльності безлічі господарських суб'єктів. Прикладами таких багатьох суб'єктних процесів можуть служити хід приватизації, розвиток підприємництва, поширення безробіття, поляризація доходів, зростання трудових витрат.

У цьому змісті успішні зміни умов залежать від адекватного розуміння закономірностей процесів, що протікають в економіці регіону. А для цього необхідно зрозуміти, які суб'єкти вносять свою лепту у їхнє протікання, які інтереси й потреби цих суб'єктів, у яких умовах вони діють, з якими суб'єктами й за якими правилами найчастіше взаємодіють при досягненні цілей їхньої діяльності.

Таким чином, суб'єкти господарювання регіону можуть впливати на зміну інституційних факторів і перетворення, що відбуваються, через адаптаційне поведіння, тобто вибір і реалізацію доступних цим суб'єктам способів адаптації до умов, що змінилися.

У результаті інституційні зміни реалізуються приблизно за наступною схемою. У ході цільової зміни умов державні органи влади розробляють нові правила гри, наділяють їх у правову форму та контролюють виконання формальних правових норм. Групи, що включаються до масової інноваційної та підприємницької діяльності (підприємці, менеджери, чиновники, професіонали економічної і юридичної сфер та ін.), реалізують відкривають новими правилами гри можливості, частково закріплюють, а частково й коректують проєктовані правила гри у напрямку власних інтересів. Тим самим вони роблять вплив не тільки на реалізацію встановлених інституційних умов, але й на сам процес формування нових правил гри. Своєю інноваційною діяльністю ці групи змінюють умови господарювання. Намагаючись пристосуватися до нових умов, з різним успіхом апробують різні способи поведінки. Найменш ефективні з них відмітаються, а найбільш ефективні – згодом знаходять все більше число прихильників, поступово стають стійким і масовим елементом нової реальності, указуючи на трансформацію колишнього інституційного простору.

Успіх адаптації до нових умов, з одного боку, свідчить про успішність освоєння суб'єктами господарювання нового інституційного простору, а з іншого, – є запорукою стабільності та подальшого поглиблення процесу інституціоналізації правил гри. Тому для визначення потенціалу інституційних змін, що у теперішній час відбуваються в українській економіці, необхідно насамперед розробка стратегії формування інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів для успішної адаптації суб'єктів господарювання до нових «правил гри».

Стратегія формування інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів є частиною загальної економічної стратегії, що тісно пов'язана з іншими стратегіями (розвитку ринку праці, освіти, підтримки підприємництва та ін.) і спрямована на забезпечення стійкого розвитку підвищення конкурентоздатності регіону за рахунок зміни інституційних умов.

Розробка стратегії формування інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів у період трансформації економіки представляється досить актуальним завданням, оскільки найважливішою функцією державного управління є стратегічне ціле покладання. Стратегія формування інституційних умов дозволить розширити систему цільових настанов, стимулювати підвищення якісних характеристик економічних інститутів ринкового типу та повинна сприяти підвищенню конкурентоздатності реального сектора економіки. Інституційні перетворення, займаючи центральне місце в процесах економічного реформування, забезпечують захист ринкових реформ і конкуренції, відкритість, прозорість перетворень у відносинах власності, розвиток підприємництва.

Інституційні зміни – це рішення, щонайменше, середньострокового характеру, тому що необхідний час для всебічного обґрунтування того або іншого інституційного нововведення, впровадження його в господарську практику, здійснення моніторингу результатів такого впровадження, виявлення недоліків, коректування рішень і створення модернізованих регламентів, законів, норм, організаційних форм і механізмів інститутів ринку.

На сучасному етапі економічних та соціальних трансформацій в Україні встають питання цілей і результативності інституційних змін. Ключова мета інституційних перетворень складається в створенні системної сукупності інститутів, необхідних для стійкого функціонування економіки ринкового типу. Для цього в середньостроковому періоді потрібно створити умови для максимально можливої інтеграції економіки й соціальної сфери. Тільки на цій основі можна домогтися погодженості й координації стратегій різних економічних суб'єктів, вирішувати завдання підвищення рівня життя людей, модернізації виробництва, збереження відтворювального потенціалу регіональних ресурсів, упорядкування ринкового середовища, всебічної облаштованості ринкового простору.

Вирішальним фактором економічної політики у трансформаційному періоді є – не швидкість проведених реформ, а ефективність впроваджених інституційних умов. При цьому необхідно приймати до уваги, що зміна умов суспільного виробництва, з одного боку, приводить до кризи системи інститутів старої формації, а з іншого боку – вакуум самого інституційного середовища породжує протиріччя й створює об'єктивну необхідність у системних змінах в економіці.

Таким чином, для підвищення ефективності впливу зміни інституційних умов і зменшення протиріч між суб'єктами господарювання повинна розроблятися відповідна стратегія. Наявність такої стратегії дозволяє підвищити ефективність функціонування регіональної економічної системи, а разом із цим й ефективність використання економічних ресурсів на даній території. Основним інструментом, що забезпечує такий стан, є регіональна економічна політика. Основне завдання такої політики складається у забезпеченні стійкого функціонування регіональної економічної системи та середовища відтворення регіональних ресурсів.

Запропоновано, що для стратегії формування інституційних умов ефективного використання регіональних ресурсів слід передбачати вибір індивідуальних методів впливу з урахуванням специфіки кожної території і застосовувати диференційований підхід до

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

регулювання регіонального розвитку. У статті як основні доміанти стратегії виділені: відносини власності, економічне використання регіональних ресурсів, раціональне використання трудових ресурсів, ефективне використання основних засобів.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Норт Д. Институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – М.: Начала, 1997. – 180 с.
2. Schotter A. The evolution of rules / A. Schotter // Economics as a process: essays in the new institutional economics. – Cambridge, 1986. – P. 117-133.
3. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М., 1984. – 350 с.
4. Coase R. The Institutional Structure of Production / R. Coase // The American Economic Review. – 1992. – vol.82. – n°4. – pp. 713-719.
5. Commons J. Institutional Economics: Its Place in Political Economy. / J. Commons. – New Brunswick, N.J., U.S.A.: Transaction Publishers. – 399 p.
6. Ворошан А.Д. Адаптивно-прагматична парадигма інституційного середовища регіону / А.Д. Ворошан // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 43-49.
7. Норт Д. Институты и экономический рост: историческое введение / Д. Норт // THESIS. Т. 1. Вып. 2, 1993. – 200 с.
8. Норт Д. Идеология и эффективность экономики. От плана к рынку. Будущее посткоммунистических республик / под ред. Л.И. Пияшева, Дж.А. Дорн. М.: Catallaxy, 1993. – 415 с.
9. North D. Epilogue: Economic Performance Through Time / D. North // Lee J. Alston, Thrainn Eggertsson, and Douglass C. North, Empirical Studies in Institutional Change. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 400 p.
10. Інституційні умови й ефективне використання регіональних ресурсів: монографія / В.М. Василенко, В.А. Кучко; наук. ред. В.М. Василенко; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: Юго-Восток, 2011. – 196 с.

РЕЗЮМЕ

У статті проаналізовано особливості формування інституційних умов у Донецькому регіоні. Розглядаються інституційні трансформації як результат стійкої діяльності суб'єктів різних рівнів. Для реалізації своїх цілей та інтересів вони використовують необхідні ресурси та впливають на формування нових або збереження старих правил гри. Особлива увага приділяється ролі інституційних умов у ефективному використанні регіональних ресурсів. Виділено головні доміанти формування стратегії інституційних умов для ефективного використання регіональних ресурсів. Зроблено висновок, що перспективи функціонування регіону певною мірою пов'язані з можливостями формування і реалізації відповідної стратегії, яка спрямована на забезпечення розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіону за рахунок зміни інституційних умов.

Ключові слова: інституційні умови, регіон, регіональний розвиток, регіональні ресурси, стратегія, доміанти, ефективне використання регіональних ресурсів.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы особенности формирования институциональных условий в Донецком регионе. Рассматриваются институциональные трансформации как результат устойчивой деятельности субъектов разных уровней. Для реализации своих целей и интересов они используют необходимые ресурсы и влияют на формирование новых или сохранение старых правил игры. Особое внимание уделяется роли институциональных условий в эффективном использовании региональных ресурсов. Выделены основные доминанты формирования стратегии институциональных условий для эффективного использования региональных ресурсов. Сделан вывод, что перспективы функционирования региона в определенной степени связаны с возможностями формирования и реализации соответствующей стратегии, которая направлена на обеспечение развития и повышения конкурентоспособности региона за счет изменения институциональных условий.

Ключевые слова: институциональные условия, регион, региональное развитие, региональные ресурсы, стратегия, доминанты, эффективное использование региональных ресурсов.

SUMMARY

The article analyzes the features of formation the institutional conditions in Donetsk region. We consider the institutional transformation as a result of sustained activities in various levels. To realize their goals and interests, they use the necessary resources and influence the formation of new or retention of the old rules. Particular attention is paid to the role of institutional conditions in the effective use of regional resources. Highlighted the main dominant strategy of institutional conditions for effective use of regional resources. It is concluded that the prospects of the region functioning to some extent related to the features of formation and realization of the strategy, which aims to ensure development and competitiveness of the region by changing the institutional environment.

Key words: institutional conditions, region, regional development, regional resources, strategy, dominant, regional resources efficient use.

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛІЗМ: СУТНІСТЬ, ЧИННИКИ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ

Лейн А.А., здобувач кафедри міжнародної економіки Маріупольського державного університету¹

Регіональна інтеграція представляє складний процес, що може бути реалізований на різних рівнях у різних формах. Ці процеси посилюються в сучасній світовій практиці та набувають якісно нових ознак. Компонентом регіональної інтеграції виступає регіон, як повноправний учасник міжнародних економічних відносин. Аналіз наукової літератури, що присвячена дослідженням процесів регіоналізації та регіоналізму в сучасному світовому господарстві, дозволяє визначити, що формування економічних зв'язків у регіоні формує регіоналізацію, але сам регіон визначаються єдиною політикою державного регіоналізму, який є регіональним макропроцесом. Відповідно виникає об'єктивна потреба визначення сутності та взаємозв'язку регіоналізації та регіоналізму як макропроцесів, до яких залучено сучасні регіони.

Метою статті є визначення сутності та основних ознак процесів регіоналізації та регіоналізму в сучасних умовах.

Регіоналізація в національних межах виявляється у зростанні ролі місцевого самоврядування окремих територій, реалізації принципу субсидіарності при вирішенні широкого кола економічних, соціальних та екологічних проблем окремих регіонів. На думку О. Гонти, сутність процесів регіоналізації полягає у пошуках шляхів збереження ідентичності та самобутності певного регіону та оптимізації його соціально-економічної структури, з врахуванням переваг міжнародного поділу праці і умов дотримання національної економічної безпеки, а її мета — сприяння реалізації власного потенціалу розвитку на основі найбільш повного використання переваг взаємодії з зовнішнім середовищем і протистояння негативним ефектам такої взаємодії [3, с.158-159]. Здійснення регіоналізації стає можливим лише за наявності узгодженого регулювання або втручання урядів відповідних країн у регіональні економічні процеси, оскільки цього потребує переплетення їх економік, а, отже, поява нових інституційних форм є необхідною.

Аналіз наукових джерел [5,7,9,11,13] дозволяє визначити декілька сучасних аспектів дослідження процесів регіоналізації: географічний (територіальний), політико-адміністративний, геополітичний, економічний, культурний тощо. Відповідно, розподіл